

Zagrożenia związane z korzystaniem z internetu przez młodzież

Wyniki badania EU NET ADB

JOANNA WŁODARCZYK

Fundacja Dzieci Niczyje

Instytut Stosowanych Nauk Społecznych, Uniwersytet Warszawski

76,4% nastolatków (14–17 lat) w Polsce doświadczyło co najmniej jednego z typów zagrożeń: agresja elektroniczna, spotkanie z osobą poznaną w internecie, kontakt z pornografią, kontakt z innymi potencjalnie szkodliwymi treściami. W artykule przedstawiono wyniki badania EU NET ADB dotyczące zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu przez młodzież wraz z porównaniem do wyników podobnych badań. Badanie składało się z części ilościowej (kwestionariusze, reprezentatywna próba nastolatków) oraz jakościowej (wywiady).

Uzyskane dane pokazują, że ponad połowa nastolatków jest odbiorcą treści nieodpowiednich dla młodych ludzi, co trzeci z młodych ludzi spotyka się z osobą poznaną w internecie, a co piąty — był ofiarą agresji elektronicznej.

Artykuł prezentuje główne obszary zagrożeń bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, a więc obszarów, w których szczególnie ważna jest ich edukacja.

SŁOWA KLUCZOWE:

AGRESJA ELEKTRONICZNA, CYBERBULLYING, PORNOGRAFIA, MŁODZIEŻ

*Staram się omijać różne drastyczne zdjęcia, różne strony z przemocą. (...)
Rozważna jestem przy internecie. Staram się przynajmniej.
(dziewczyna, 15 lat)*

1. Wstęp

Dla współczesnych nastolatków korzystanie z internetu to codzienność. Internet daje im dużo nowych możliwości, stał się jednym z najważniejszych narzędzi nauki i komunikacji. Powszechnie korzystanie z internetu przez dzieci i młodzież ma wiele zalet, jednak, jak każde narzędzie, niesie za sobą zagrożenia, na jakie w szczególności są narażeni młodzi ludzie.

Bardzo często pojawiają się informacje dotyczące zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu przez młodzież, często ma to postać paniki moralnej, co przeszkadza w debacie naukowej na ten temat i prowadzi do zamazania obrazu sytuacji (Pyżalski, 2012, s. 88). W niniejszym artykule przedstawione zostaną wyniki badania EU NET ADB dotyczące zagrożeń związanych z korzysta-

nieniem z internetu. Ponieważ głównym tematem projektu badawczego było dysfunkcyjne korzystanie z internetu, zwrócona zo-

stanie uwaga również na możliwy związek między zagrożeniami a dysfunkcyjnym korzystaniem z internetu.

2. Zagrożenia związane z korzystaniem z internetu

Zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu jest wiele, wiele jest także podejść badawczych i typologii tego zjawiska. Jedną z najlepszych typologii zagrożeń związanych z korzystaniem z nowych mediów (w tym z internetu) została stworzona w ramach pro-

jektu badawczego EU Kids Online¹ (Livingston, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011, s. 13). Na tej podstawie Pyżalski opracował polską wersję typologii zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu, która została wykorzystana w tym artykule (2012, s. 91) (tabela 1).

Tabela 1. Obszary zagrożeń związane z używaniem nowych mediów przez dzieci.

	Komercja	Agresja	Seks	Wartości
Zawartość (odbiorca)	Spam/reklama	Treści zawierające sceny agresji	Pornografia	Treści rasistowskie/nieprawdziwe treści nt. zdrowia/narkotyków
Kontakt (uczestnik)	Śledzenie działań/zbieranie danych osobistych	Ofiara agresji elektronicznej	Spotkania z obcymi/molestowanie	Samookaleczenia itp.
Zachowanie (sprawca)	Hazard/hackerstwo/piractwo	Sprawca agresji elektronicznej/produkcja treści agresywnych	Produkcja pornografii/sexting	Tworzenie treści instruujących, jak popełnić samobójstwo itp.

Źródło: Livingston, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011; Pyżalski 2012. Wyróżnione zostały kategorie omawiane w artykule.

W omawianej typologii zagrożenia zostały podzielone ze względu na rolę jednostki:

- zagrożenia związane z zawartością/treścią obecną w internecie, gdzie jednostka jest odbiorcą tej treści;
- zagrożenia związane z kontaktem z innymi osobami online lub także offline, gdzie jednostka jest uczestnikiem, bierze udział w tym kontakcie;
- zagrożenia związane z zachowaniem jednostki, gdzie jest ona sprawcą danej sytuacji.

Z drugiej strony, wydzielone zostały obszary zagrożeń: komercja (zagrożenia związane z działalnością gospodarczą firm w internecie), agresja, seks oraz wartości. Przy czym w każdym obszarze można wyodrębnić wszystkie trzy z omówionych wcześniej ról, w wyniku czego wyodrębnionych zostaje 12 typów zagrożeń.

W projekcie EU NET ADB zbadane zostały 4 typy zagrożeń:

- 1) ofiara agresji elektronicznej — zagrożenie związane z kontaktem (użytkownik jako uczestnik sytuacji) oraz z agresją;

¹ Badania EU Kids Online zostały zrealizowane przez London School of Economics and Political Science (LSE). Projekt sfinansowano z Programu UE Safer Internet (contract SIP-KEP-321803; lata 2009–11). Polskie wyniki opracowuje dr Lucyna Kirwil z Katedry Psychologii Społecznej w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie wraz ze współpracownikami.

- 2) pornografia — zagrożenie związane z zawartością (użytkownik jako odbiorca treści) oraz z seksem;
- 3) spotkania z obcymi/molestowanie — zagrożenie związane z kontaktem (użytkownik jako uczestnik sytuacji) oraz z seksem;
- 4) treści rasistowskie/nieprawdziwe treści nt. zdrowia/narkotyków — zagrożenie związane z zawartością (użytkownik jako odbiorca treści) oraz wartościami.

Jak łatwo zauważyć, typy te dotyczą jedynie ról uczestnika i odbiorcy, natomiast nie dotyczą roli sprawcy. W badaniu nie podjęto również problemu zagrożeń związanych z komercją.

3. Definicje

Jest wiele badań na temat zagrożeń w internecie, jednak w większości różnią się one na poziomie definicji przedmiotu badania, co

Agresja elektroniczna

W opracowaniach naukowych dotyczących zachowań agresywnych przy użyciu współczesnych technologii komunikacyjnych często pojawiają się takie pojęcia, jak „cyberbullying”, „cyberprzemoc”, „agresja elektroniczna”. Problemy definicyjne wynikają przede wszystkim z tego, że zagadnienie jest stosunkowo nowe. Dodatkowe trudności w polskiej literaturze na ten temat wynikają z różnic w tłumaczeniach terminów używanych w tekstach anglojęzycznych — często „cyberbullying” jest tłumaczony na polski jako „cyberprzemoc” (Wojtasik, 2009b, s. 8), z czym nie zgadzają się wszyscy badacze (Pyżalski, 2009).

Większość badaczy definiuje „cyberbullying”, nawiązując do definicji przemocy

Warto zaznaczyć, że badano zagrożenia związane z korzystaniem z internetu niezależnie od tego, jakie urządzenie umożliwiło to korzystanie (komputer osobisty, laptop, telefon komórkowy, konsola itp.).

Przywołanie typologii zagrożeń zbudowanej na podstawie badań realizowanych w ramach projektu EU Kids Online jest spowodowane również tym, że wszystkie pytania dotyczące zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu pochodziły z kwestionariusza tegoż badania (EU Kids Online II Self-Completion Child 11–16 kwietnia 2010). Decyzja ta została podjęta z powodu chęci porównania uzyskanych wyników z danymi otrzymanymi w ramach projektu EU Kids Online (Tsitsika i in., 2012, s. 108).

sprawia, że trudno jest porównywać ich wyniki. Poniżej przedstawione zostały definicje zagrożeń przyjęte w badaniach EU NET ADB.

rówieśniczej (bullying) za pomocą trzech wskaźników: 1) sprawca ma zamiar wyrządzenia krzywdy, 2) taka sytuacja jest częścią schematu, powtarza się wielokrotnie oraz 3) występuje brak równowagi sił; oczywiście kluczową kwestią jest wykorzystanie elektronicznych lub cyfrowych mediów (por. m.in. Wolak, Mitchell, Finkelhor, 2009; Pyżalski, 2012; Gradinger, Strohmeier, Spiel, 2010; Grigg, 2010; Dooley, Pyżalski, Cross, 2009; Tokunaga, 2010).

Cyberprzemoc może być rozumiana szerzej — jako wszelkie akty agresji przy użyciu nowych mediów, nie tylko te, które można zaliczyć do przemocy rówieśniczej (Pyżalski, 2009). Podobne znaczenie ma **agresja elektroniczna**, które to pojęcie

jest szczególnie przydatne w sytuacji, kiedy sprawca agresji jest anonimowy i trudno ustalić, czy mamy do czynienia z przemocą rówieśniczą. Pojęcie „agresji elektronicznej” nie wymaga również zaistnienia powtarzalności ani nierównowagi sił (kryteriów bullyingu) i jedynie nie wprost mówi o celowości sprawienia krzywdy (Pyżalski, 2009, s. 16).

W niniejszym artykule przyjęto pojęcie „agresji elektronicznej” ze względu na jej szeroką definicję. W kwestionariuszu zawarta została operacyjna definicja, dzięki czemu zminimalizowano ryzyko różnego rozumienia pytania przez respondentów:²

Spotkania z obcymi

Internet jest obecnie jednym z najbardziej popularnych miejsc poznania nowych ludzi (czaty, komunikatory, portale społecznościowe, gry online itd.). Ma to wiele zalet, ponieważ można poznać ludzi o podobnych zainteresowaniach, zaś ograniczenia geograficzne przestają mieć znaczenie. Jednak jest z tym związanych wiele niebezpieczeństw, szczególnie dla dzieci i młodzieży. Kontakty

Pornografia

Praktycznie nieograniczony dostęp dzieci i młodzieży do pornografii to bezpośrednia konsekwencja rozpowszechnienia się dostępu do internetu. Różne zapory i tzw. kontrole rodzicielskie, które mają za zadanie ograniczenie dostępu do treści związanych z seksem nie są w 100% szczelne, poza tym nadal głównie można z nich korzystać na komputerach stacjonarnych lub laptopach, rzadziej na telefonach komórkowych, przy pomo-

Czasami młodzi ludzie mówią lub robią komuś przykre lub złośliwe rzeczy. Czasami może to się powtarzać albo trwać dłuższy okres czasu. Chodzi tu o zachowania takie jak:

- wysyłanie gróźb,
- wysyłanie bądź upowszechnianie oczerniających bądź wyśmiewających materiałów,
- systematyczne izolowanie, ignorowanie, nieodpowiadanie na wiadomości.

Kiedy ktoś robi komuś coś przykrego lub złośliwego w ten sposób, może się to zdarzyć także przez internet (e-mail, komunikator, portal społecznościowy, czat).

przez internet z obcymi ludźmi narażają nie tylko na niebezpieczeństwo krzywdzenia online. Mogą one doprowadzić do spotkania się z obcą osobą twarzą w twarz, a więc narażają na przemoc fizyczną, a nawet seksualną.

W projekcie EU NET ADB zbadano zarówno kontaktowanie się młodzieży z obcymi osobami przez internet, jak i wynikające z nich spotkania twarzą w twarz.

cy których korzysta z internetu codziennie ponad połowa polskich nastolatków (54,1%) (Makaruk, Wójcik, 2012, s. 35–48).

Wbrew pozorom nie jest łatwo zdefiniować pornografię, szczególnie w kontekście badania, w którym respondentami jest młodzież. W tym pojęciu zawierają się zarówno treści legalne, jak i te nielegalne. Określenie, czy coś jest pornografią wymaga znajomości kontekstu, dodatkowo reakcja na kontakt

² Co prawda w cytowanej definicji pojawiły się aspekty **cyberbullyingu** („czasami młodzi ludzie”, „może to się powtarzać albo trwać dłuższy okres czasu”), jednak jest to jedynie sugestia, zaś w pytaniu nie ma jednoznaczного ograniczenia jedynie do cyberbullyingu, dlatego został użyty termin „agresja elektroniczna”.

z tego rodzaju treściami może bardzo zależeć od jednostki (Livingston i in., 2011, s. 49).

Niektórzy badacze stosują dodatkowe ograniczenie i badają jedynie sytuacje, w których młody człowiek natknął się na treści pornograficzne bez takiej intencji (*unwanted exposure to pornography*) (Jones, Mitchell, Finkelhor, 2012).

Szkodliwe treści

Oprócz treści pornograficznych w internecie znajdują się także inne potencjalnie szkodliwe materiały. Młodzież ma bezpośredni kontakt ze stronami, na których znajdują się treści rasistowskie, treści dotyczące niezdrowego trybu życia, samookaleczania się czy dotyczącego różnego rodzaju używek, np. narkotyków.

4. Metoda

W artykule wykorzystano wyniki zarówno części ilościowej, jak i jakościowej badania EU NET ADB³, przeprowadzonych od października 2011 do maja 2012 wśród nastolatków w wieku 14–17 lat w siedmiu krajach europejskich: Grecji, Hiszpanii, Islandii, Holandii, Niemczech, Rumunii oraz w Polsce.

Niemal wszystkie pytania dotyczące zagrożeń w Internecie dotyczyły ostatnich 12 miesięcy, wyjątek stanowiły pytania

W badaniu EU NET ADB, zastosowano pytanie z EU Kids Online, w którym nie ma znaczenia intencja lub jej brak:

W ciągu ostatniego roku na pewno widziałeś/aś wiele różnych zdjęć, obrazków, filmów itp. Czasami są one wyraźnie związane z seksem — na przykład pokazują nagich ludzi albo ludzi podczas seksu.

W omawianym badaniu za szkodliwe dla młodzieży treści uznano: sposoby samookaleczania się, sposoby popełniania samobójstwa, sposoby na skrajne odchudzanie, przekazy pełne nienawiści bądź agresywne ataki słowne oraz doświadczenia z zażywaniem narkotyków.

o kontakt w internecie z kimś, kogo się spotkało się wcześniej twarzą w twarz oraz spotkania twarzą w twarz z osobą poznaną wyłącznie przez internet — te pytania dotyczyły doświadczeń z całego życia nastolatka.

Przy analizie zależności zastosowano test zgodności Chi-kwadrat, z wyjątkiem tabeli 3, gdzie zastosowano test zgodności t-Studenta.

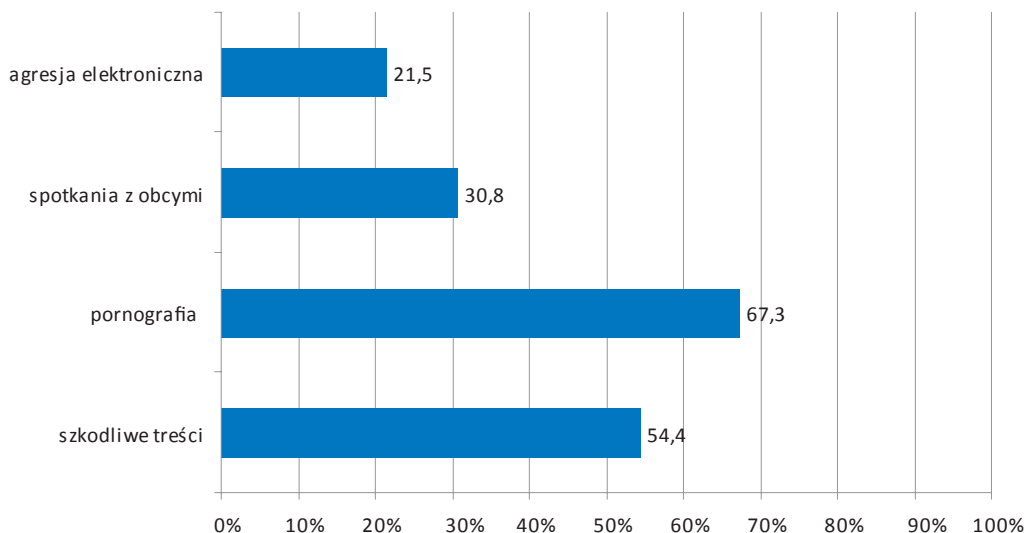
5. Wyniki

Z przeprowadzonego badania wynika, że polskie nastolatki są głównie zagrożone byciem **odbiorcą** niewłaściwych treści w internecie (**zawartość**) — przede wszystkim pornografii (67,3% adolescentów) oraz innych potencjal-

nie szkodliwych treści (54,4%). Dużo rzadziej, choć nadal często, są oni **uczestnikami** zagrażających sytuacji (**kontakt**), takich jak spotkania z osobami poznanymi w sieci (30,8%) oraz agresja elektroniczna (21,5%) — wykres 1.

³ Szczegółowe informacje dotyczące metodologii i procedury badawczej można znaleźć w osobnej nocie metodologicznej badania EU NET ADB w bieżącym numerze kwartalnika, s. 7–11.

Wykres 1. Typy zagrożeń.

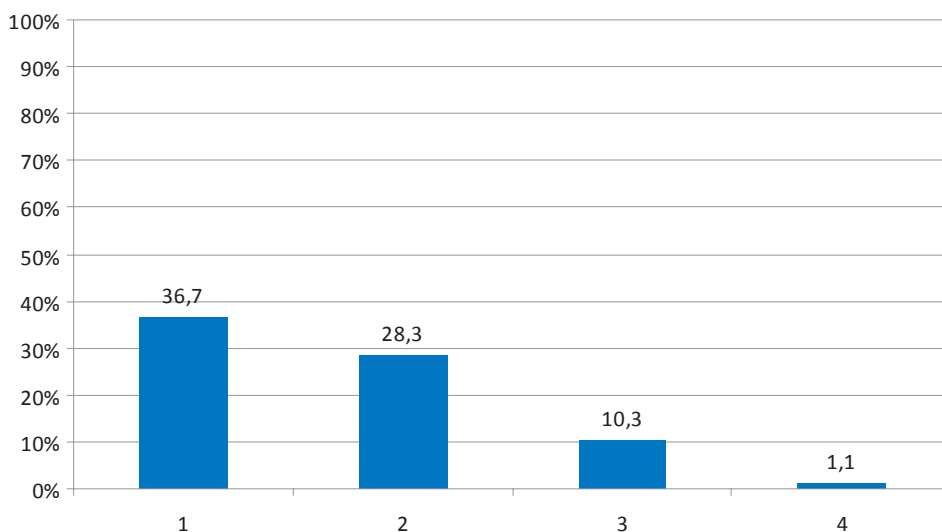

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Młodzież w zdecydowanej większości (65,0%) miała doświadczenia z jednym lub dwoma typami badanych zagrożeń. Jedynie co dziesiąty (10,3%) doświadcza trzech, a niemal nikt (1,1%) — wszystkich czterech

typów badanych zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu. Jedna czwarta nastolatków (23,6%) nie doświadczyła żadnego z danych typów zagrożeń — wykres 2.

Wykres 2. Liczba doświadczanych typów zagrożeń.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

5.1. Agresja elektroniczna

Agresja elektroniczna to jeden z najbardziej medialnych problemów związanych z młodzieżą i internetem. Jak pokazują wyniki badań, kontakt zapośredniczony (przez internet) może nasilać zachowania antyspołeczne (Barlińska, 2009).

Co piąty polski nastolatek (21,5%) był ofiarą agresji elektronicznej w ciągu ostatniego roku (wykres 3), co odpowiada średniej z państw biorących udział w badaniu (21,9%) (Tsitsika i in., 2012, s. 124). Są to wyniki znacznie wyższe od danych uzyskanych w badaniu EU Kids Online II przeprowadzonym w 2010 roku, gdzie 8% 15- i 16-latków zadeklarowało, że doświadczyli przemocy rówieśniczej w ciągu ostatniego roku (Livingstone i in., 2011, s. 62). Różnica może wynikać, po pierwsze, z innego sposobu zadania pytania⁴, z drugiej strony — może być potwierdzeniem zaobserwowanego w innych badaniach rosnącego trendu: w USA zaobserwowano stały wzrost odsetka dzieci będących ofiarami agresji elektronicznej w okresie 2000–2010 (Jones i in., 2012, s. 182).

Wśród ofiar agresji elektronicznej występują istotne różnice między płcią oraz sposobem korzystania z internetu. Niemal co czwarta (23,4%) dziewczyna była ofiarą agresji elektronicznej i jest to nieznacznie (choć istotnie) częściej niż w przypadku chłopców

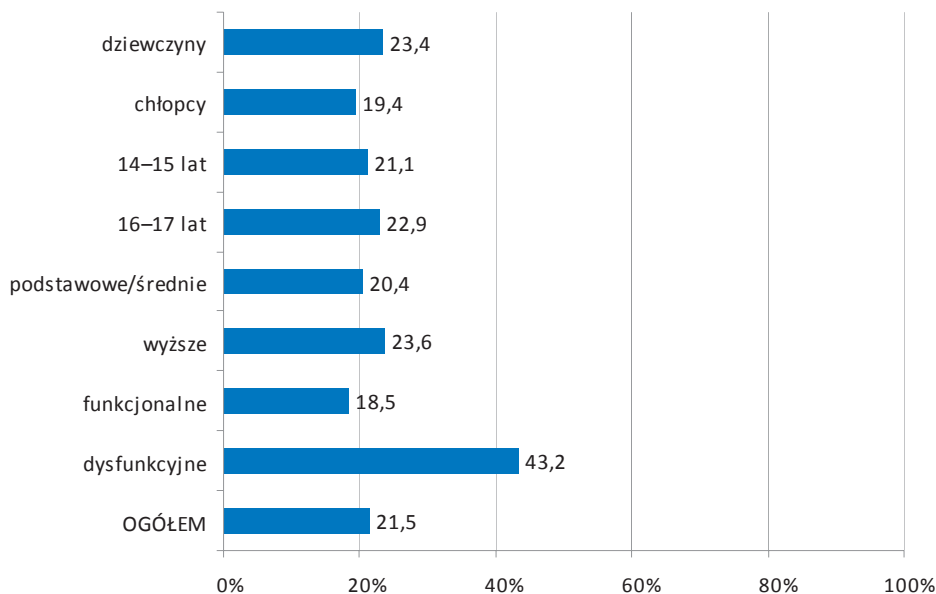
($p < 0,05$; wykres 3). To, że dziewczyny są częściej ofiarami przemocy w internecie potwierdzają inne badania międzynarodowe (Livingstone i in., 2011, s. 61; Tokunaga, 2012, s. 280; Dooley i in., 2009, s. 186). Jest to o tyle zaskakujące, że w badaniach dotyczących agresji offline chłopcy są znacznie częściej jej ofiarami niż dziewczynki. Tłumaczy się to najczęściej tym, że chłopcy są znacznie częściej ofiarami przemocy fizycznej, natomiast dziewczynki — psychicznej i emocjonalnej, która może mieć miejsce w internecie (Tokunaga, 2012, s. 280). Z pewnej części badań przemocy w internecie wynika brak istotnej różnicy w byciu jej ofiarą pomiędzy dziewczynami i chłopcami (Hinduja, Patchin, 2008, s. 141; Pyżalski, 2012, s. 212). Prawdopodobnie wynika to z różnic w definicjach agresji elektronicznej/cyberprzemocy.

Znacznie większe różnice procentowe zachodzą pomiędzy nastolatkami korzystającymi z internetu funkcjonalnie i dysfunkcyjnie (18,5% i 43,2%, $p < 0,01$). Może być to związane z tym, że osoby korzystające z nowych mediów w sposób dysfunkcyjny więcej czasu spędzają w internecie, a więc są bardziej narażone na agresję ze strony innych użytkowników, statystycznie częściej mają także problemy psychospołeczne, przez które mogą zachowywać się bardziej ryzykownie w internecie.⁵

⁴ W badaniu EU NET ADB pytano tylko o przemoc w internecie, w EU Kids Online zaś o przemoc w ogóle (twarzą w twarz, z użyciem telefonu komórkowego lub przez internet), a następnie, dopytywano o każdą z tych form. Występują także różnice w wieku respondentów: w badaniu EU NET ADB badani byli w wieku 14–17, natomiast przedstawione dane z badania EU Kids Online dotyczą młodych ludzi w wieku 15–16 lat. Różnica wieku respondentów dotyczy wszystkich kolejnych porównań z wynikami badania EU Kids Online.

⁵ Więcej na ten temat w artykule Katarzyny Makaruk i Szymona Wójcika, *Nadużywanie internetu przez młodzież. Wyniki badania EU NET ADB*, w bieżącym numerze kwartalnika, s. 35–48.

Wykres 3. Agresja elektroniczna.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Agresja elektroniczna może przybierać różne formy, np. wysyłanie obraźliwych wiadomości, publikowanie kompromitujących zdjęć lub filmików, atakowanie na forach internetowych. W przeprowadzonych wywiadach polskie nastolatki podkreślały, że często ma to miejsce na portalach społecznościowych:

PL13: Na taką jedną dziewczynę, coś tam zrobili. Na Facebooku utworzyli taką jej coś stronę i się śmiali z niej. Tam coś pisali, że śmierdzi, coś tam. Takie różne pisali o niej. (chłopiec, 15 lat)

PL19: No znałem np. takie osoby, które np. wrzucały jakieś zdjęcia innych osób. No to po prostu nie wiem. To jest dla mnie niekulturalne. Nie, nie niekulturalne, tylko no po prostu, aż, aż nie warto czegoś takiego robić, bo to jest poza, poza nie wiem jakimiś normami. (...) Bo trzeba też znać po prostu tą granicę żartu, a tak jak już coś się po prostu dzieje złego. (chłopiec, 16 lat)

Zwracali również uwagę na to, że w internecie można sobie pozwolić na więcej i zrobić to, czego nie zrobiliby się podczas kontaktu twarzą w twarz:

PL13: Na przykład, których nie lubię, no to, na przykład, tam na internecie coś napiszę na niego, że jest głupi, czy coś tam. A w rzeczywistości mu tego nie powiem, że jest głupi, czy coś. (chłopiec, 15 lat)

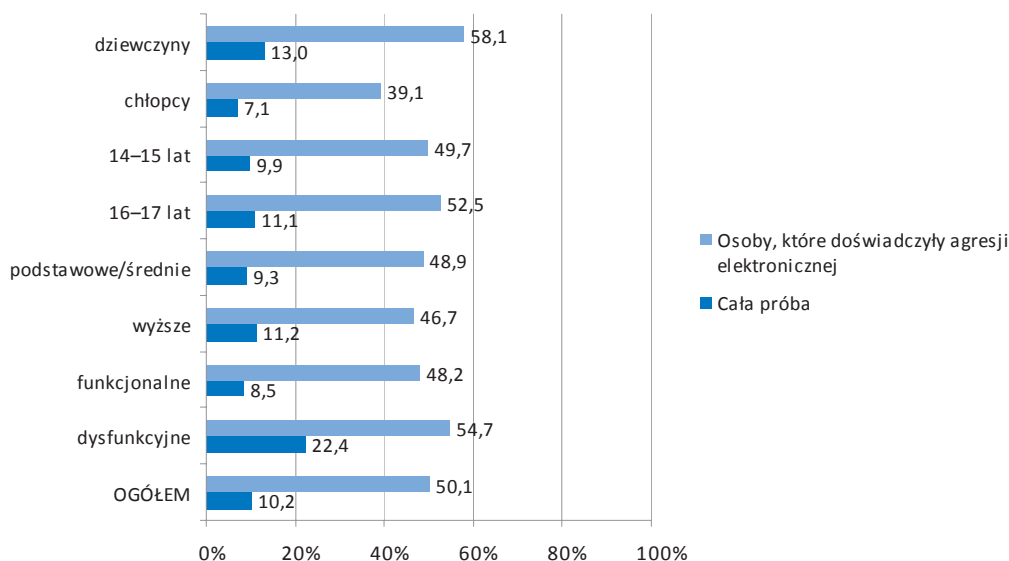
PL18: Zawsze można wstawić kogoś zdjęcie upokarzające, to też jest takie niezbyt fajne, albo pisać o kimś, taka jest wolność słowa, bo wszystko można napisać o każdym. (dziewczyna, 15 lat)

Młodzi respondenci, którzy doświadczyli agresji elektronicznej zostali zapytani o to, jak bardzo przejęli się tą sytuacją. Połowa osób (50,1%), które doświadczyły agresji elektronicznej, przejęła się tym średnio lub bardzo (wykres 4). Mniej więcej pokrywa się to ze średnią europejską — 53,5% (Tsitsika i in., 2012, s. 126). Istot-

nie więcej dziewczyn niż chłopców (58,1% i 39,1%, $p < 0,01$) przejęło się w wyniku doświadczenia agresji elektronicznej. A więc dziewczyny nie tylko częściej są ofiarami

agresji w internecie, ale też częściej się tym przejmują. Tę zależność potwierdzają także badania EU Kids Online II (Livingston i in., 2011, s. 69).

Wykres 4. Reakcja na agresję elektroniczną — niepokój.⁶

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

5.2. Spotkania z obcymi

Jak zostało powiedziane, zagrożenie związane z poznawaniem nowych osób przez internet dotyczy nie tylko niebezpieczeństw, które mogą spotkać młodych ludzi online, ale także mogą one prowadzić do niebezpiecznych sytuacji offline. Takim zagrożeniem jest na pewno nawiązywanie kontaktu w internecie z osobami, których nie spotkało się wcześniej twarzą w twarz. Z drugiej strony jest to niezwykle powszechne — zdecydowana większość nastolatków (68,6%) nawiązała kiedykolwiek kontakt

z nieznaną osobą za pośrednictwem internetu (wykres 5). Jest to wyższy wynik niż ten dla wszystkich krajów — 63,0% (Tsitsika i in., 2012, s. 110). Natomiast w badaniu EU Kids Online II do nawiązywania tego typu kontaktu przyznało się jedynie 46% respondentów w wieku 15–16 lat (Livingston i in., 2011, s. 85). Podobnie jak w przypadku agresji elektronicznej, może to wynikać z różnic metodologicznych, ale także może wskazywać na rosnący trend w nawiązywaniu znajomości z ludźmi w sieci. Młodzi ludzie co-

⁶ Na pytanie odpowiadali tylko ci respondenci, którzy odpowiedzieli twierdząco na pytanie o doświadczenie bycia ofiarą agresji elektronicznej w ciągu ostatniego roku. Na wykresie pokazano dwa odsetki w zależności od podstawy procentowania — tych, którzy mieli takie doświadczenie oraz całej próby. Podobnie jest na niektórych z kolejnych wykresów.

raz częściej poznają się w internecie, ponieważ internet stał się, poza szkołą, głównym miejscem, gdzie można nawiązać znajomości. Szczególnie przydatne są portale społecznościowe, fora tematyczne lub różnego rodzaju platformy związane z grami, ponieważ można tam „spotkać ludzi” o podobnych poglądach zainteresowania, mających podobne hobby:

I: Ok. A kontaktujesz się w sieci, bo wspomniałaś już, że rozmawiasz, to są głównie osoby, które znasz z życia, czy znasz tylko z internetu?

PL02: Nie no głównie z życia. Raczej. Tak to z internetu to popisać ewentualnie mogę z kimś na temat hobby czy coś takiego. Tak to wolę nie poznawać. Znaczą, no już poznałam (śmiej). Na właśnie takim spotkaniu... (...) W internecie umawiała się grupa ludzi. No i potem się spotkali...

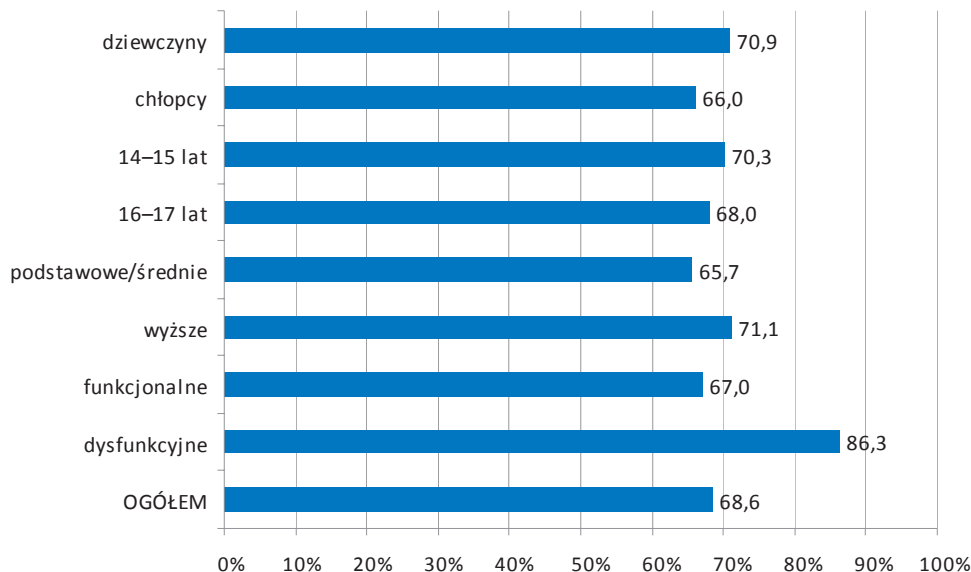
I: Spotkaliście się?

PL02: No tak, tak...

I: Ale wcześniej jak, w internecie jakoś rozmawialiście, czy to było jakieś forum, czy jak?

PL02: Eee. No tak. Forum. Rozmawianie o serialach różnych. No i w sumie tyle. Potem było spotkanie, żeby pogadać, tak się wymienić jakimiś refleksjami na temat ostatnich [odcinków]. (dziewczyna, 16 lat).

Wyniki badania ilościowego pokazują, że nowe kontakty w internecie nawiązują częściej dziewczyny (70,9% do 66,0%, $p < 0,05$). Co ciekawe, jest to zależność odwrotna niż w przypadku nastolatków ze wszystkich badanych krajów (Tsitsika i in., 2012, s. 110). Może to być związane z korzystaniem z portali społecznościowych, gdzie łatwo jest nawiązywać nowe znajomości — przynajmniej raz w tygodniu korzysta z nich więcej dziewczyn (87%) niż chłopców (79%) i jest to większa różnica ze względu na płeć niż w przypadku wyników ze wszystkich krajów (88% do 82%; Tsitsika i in., 2012, s. 23). Istotnie częściej nawiązuje kontakt w internecie z obcymi również młodzież, których przynajmniej jeden rodzic ma wyższe wykształcenie (71,1% do 65,7%, $p < 0,05$), co z kolei może wynikać z tego, że dzieci rodziców, którzy mają wyższe wykształcenie znacząco częściej korzystają z internetu (Makaruk, Wójcik, 2012, s. 14). Natomiast najsilniejsza zależność wystąpiła w przypadku analizy dysfunkcyjnych i funkcjonalnych użytkowników internetu (86,3% do 67,0%, $p < 0,01$). Tę zależność można tłumaczyć zarówno czasem spędzonym w sieci, jak i tym, że nastolatki dysfunkcyjnie korzystające z internetu podejmują niemal wszystkie badane aktywności online istotnie częściej, w tym również częściej korzystają z portali społecznościowych.

Wykres 5. Kontakt w internecie z kimś, kogo wcześniej nigdy się nie spotkało twarzą w twarz.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Warto jednak zauważyć, że nadal jedna trzecia nastolatków nie nawiązuje kontaktów w internecie z obcymi. Wśród rozmówców w części jakościowej badania znalazła się również respondentka, która ma zasadę, że nie kontaktuje się z osobami, których nie zna:

PL10: Na przykład nie kontaktuję się z obcymi i to chyba jest jedyna rzecz. Jak ktoś obcy do mnie pisze, to nie odpisuję. (dziewczyna, 15 lat)

O ile nawiązywanie kontaktu z nieznanymi wcześniej osobami może być zupełnie niewinne i polegać na wymianie wiadomości czy informacji, to spotkanie się twarzą w twarz z osobą znaną jedynie przez internet jest już bardzo zagrażające, szczególnie dla dzieci i młodzieży, co wynika z braku pewności co do prawdziwości informacji podanych przez taką osobę oraz nieznaną prawdziwych intencji osoby proponującej spotkanie. Szczególnie niebezpieczne są sytuacje, w których dorośli nawiązują znajomości internetowe z dziećmi lub młodzie-

żą, udając ich rówieśników, po czym dążą do spotkania w realu. Często ich intencją jest skrzywdzenie dziecka.

W badaniu EU NET ADB niemal połowa (45,5%) osób, które nawiązały kontakt w internecie, spotkały się z taką osobą również offline (wykres 6). Co ciekawe, istotnie częściej spotykali się chłopcy niż dziewczynki ($p < 0,05$), mimo że to dziewczynki częściej nawiązywały kontakt w sieci z nowymi osobami. Być może jest to związane z tym, że chłopcy czują się pewniej i mniej boją się takich spotkań, natomiast dziewczynki mogą być bardziej ostrożne.

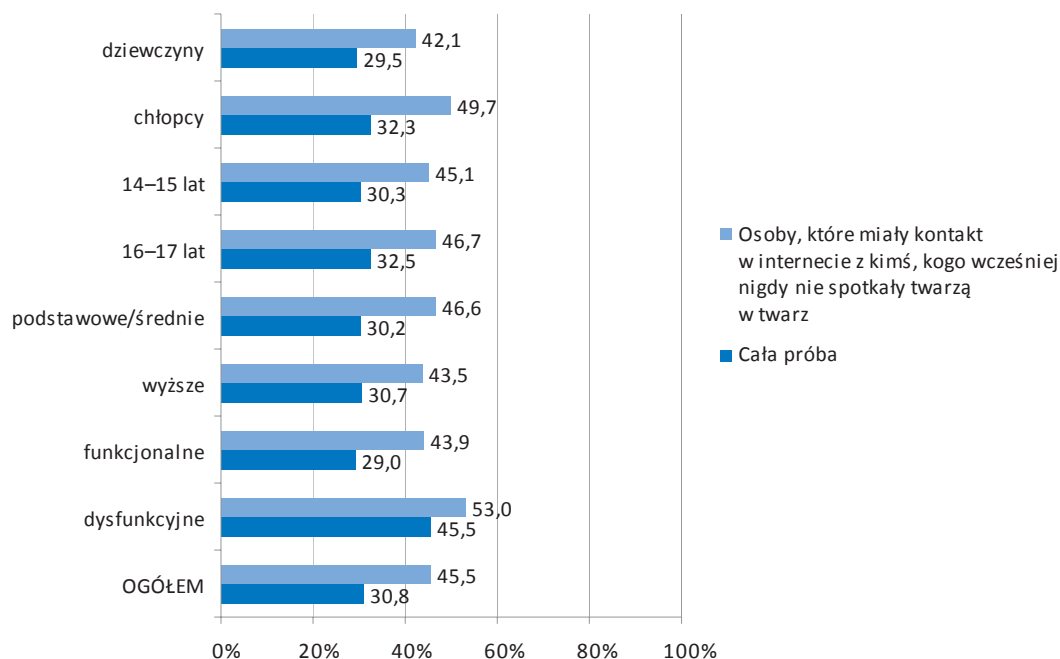
PL05: Nie, ja się boję przez internet poznać nowych znajomych, myślę, że to nie jest dobre. Podają się teraz starsi panowie za młodzież i coś w tym stylu. Ja raczej nie nawiązuję takich znajomości, bałabym się spotkać z kimś takim. Więc nie. (dziewczyna, 16 lat)

Podobnie jest w przypadku wykształcenia rodziców — istotnie częściej spotykają się offline nastolatki, których rodzice

mają wykształcenie podstawowe lub średnie ($p < 0,05$), mimo że to dzieci rodziców z wykształceniem wyższym częściej nawiązują kontakty z obcymi w internecie. Może to wynikać z tego, że te ostatnie są bar-

dziej świadome niebezpieczeństw związanych z tego typu spotkaniami. W przypadku spotkań także występuje silna korelacja z dysfunkcyjnym korzystaniem z internetu ($p < 0,01$).

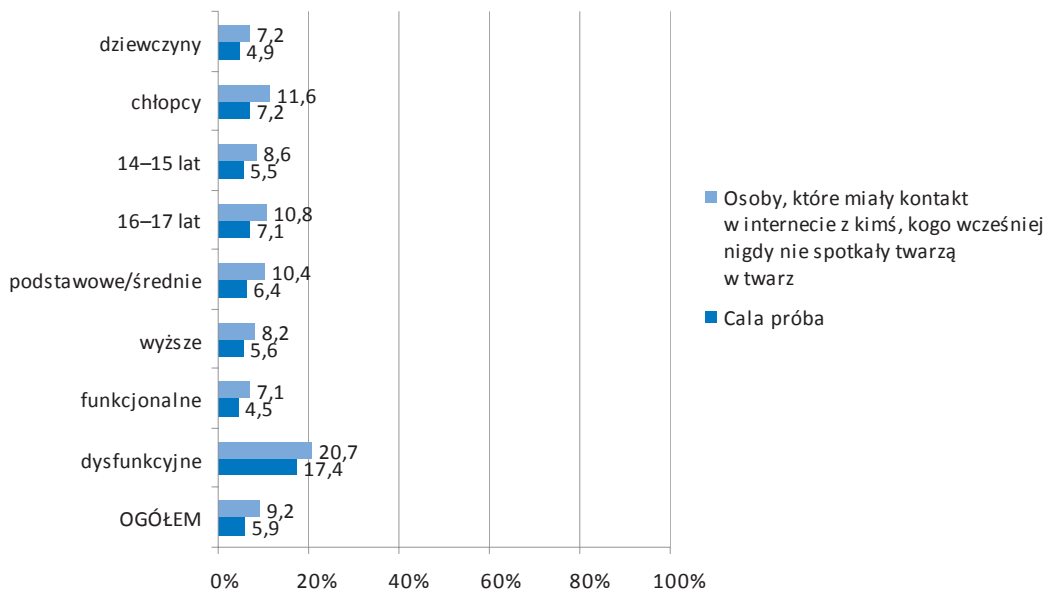
Wykres 6. Spotkanie się twarzą w twarz z osobą poznaną wcześniej przez internet.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Spotkania, w których uczestniczyli respondenci były jednak w większości pozytywnymi doświadczeniami. Jedynie dla co dziesiątego nastolatka (9,2%) takie spotkanie spowodowało niepokój lub było nieprzyjemne (wykres 7). Może to świadczyć o tym, że takie spotkania są powszechne i uznawane za normalne, a jedynie w niektórych przypadkach mogą być niebez-

pieczne. Co oczywiście nie znaczy, że nie należy na to zwracać uwagi. Swoje spotkanie z osobą poznaną online za niepokojące uznaje znacząco więcej chłopców ($p < 0,05$), dzieci rodziców z wykształceniem podstawowym lub średnim ($p < 0,05$) oraz dysfunkcyjni użytkownicy internetu ($p < 0,01$), czyli te grupy, które częściej decydują się na takie spotkania.

Wykres 7. Reakcja na spotkanie twarzą w twarz z osobą poznaną w internecie — niepokój.

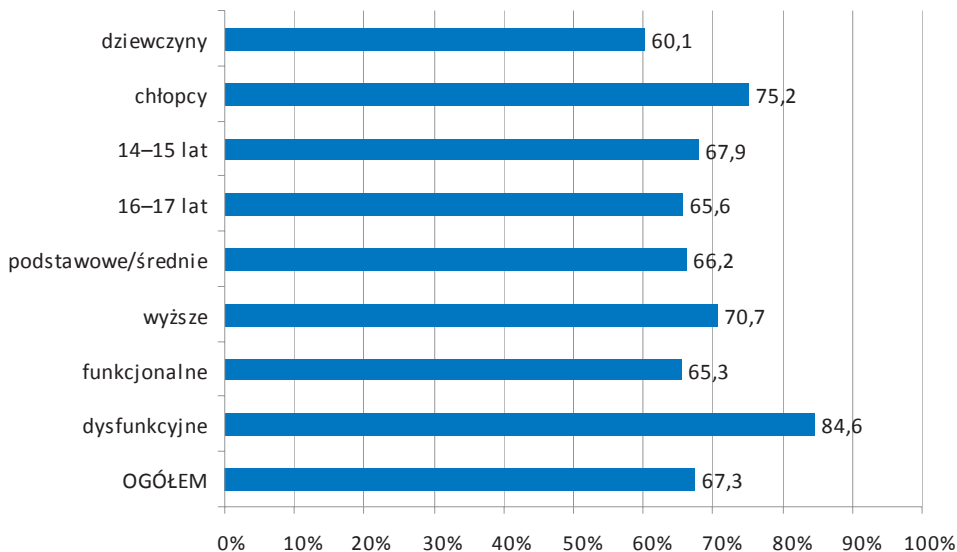
Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

5.3. Pornografia

Wyniki badania EU NET ADB pokazują, że ponad dwie trzecie (63,7%) polskich nastolatków miało kontakt z pornografią w internecie w ciągu ostatnich 12 miesięcy (wykres 8). Jest to najwyższy odsetek wśród badanych krajów, gdzie średnia ze wszystkich krajów wyniosła 58,8% (Tsitsika i in., 2012, s. 117). Co więcej, ponad jedna czwarta nastolatków ma kontakt z pornografią co najmniej raz w tygodniu (wykres 9). W przypadku kontaktu z pornografią w internecie występuje istotna zależność z płcią i sposobem korzystania z internetu: znacząco

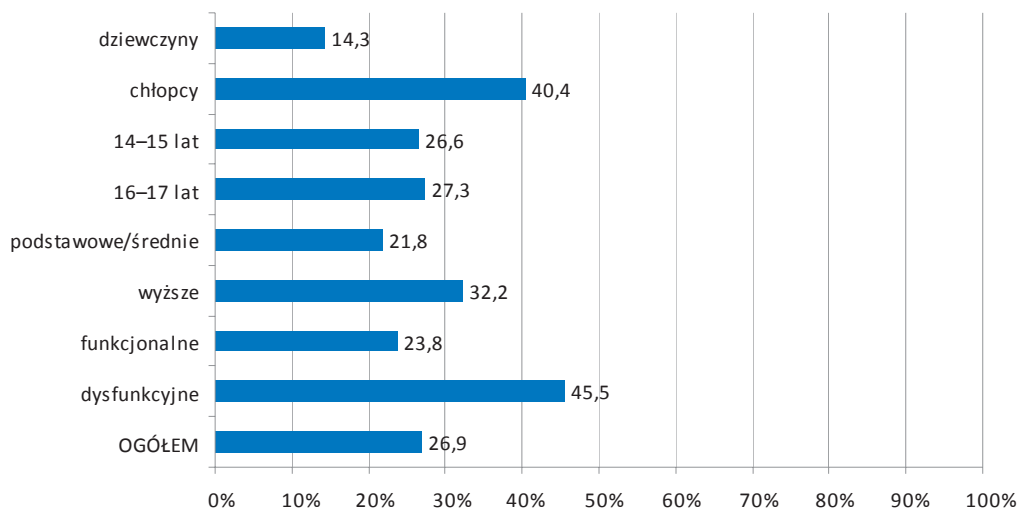
częściej z pornografią mają kontakt chłopcy (75,2% do 60,1%, $p < 0,01$), co potwierdzają wszystkie badania (m.in. Ybarra, Mitchell, 2005), oraz dysfunkcyjni użytkownicy internetu (84,6% do 65,3%, $p < 0,01$). Obie grupy znacząco częściej przyznają się też do korzystania z serwisów z informacjami o seksie (Makaruk, Wójcik, 2012, s. 12). Zależność między kontaktem z pornografią a płcią i sposobem korzystania z internetu jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku częstego kontaktu z pornografią (co najmniej raz w tygodniu; wykres 9).

Wykres 8. Kontakt z pornografią w internecie.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Wykres 9. Kontakt z pornografią w internecie przynajmniej raz w tygodniu.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne

Prawdopodobnie przynajmniej część nastolatków sama z ciekawości szuka treści pornograficznych w internecie. Jeden z respondentów przedstawił taką sytuację:

PL13: Nieraz jak u kolegi byłem, to nieraz jakieś tam on puszczał, czy coś.

I: Znaczy, to były jakieś strony, tak?

PL13: (potaknięcie)

I: A jakiego rodzaju?

PL13: No jakieś tam przekleństwa, czy coś, albo jakieś dziewczyny.

I: Mhm... Co Cię skłoniło do tego, żeby oglądać te treści? Znaczący: te rzeczy?

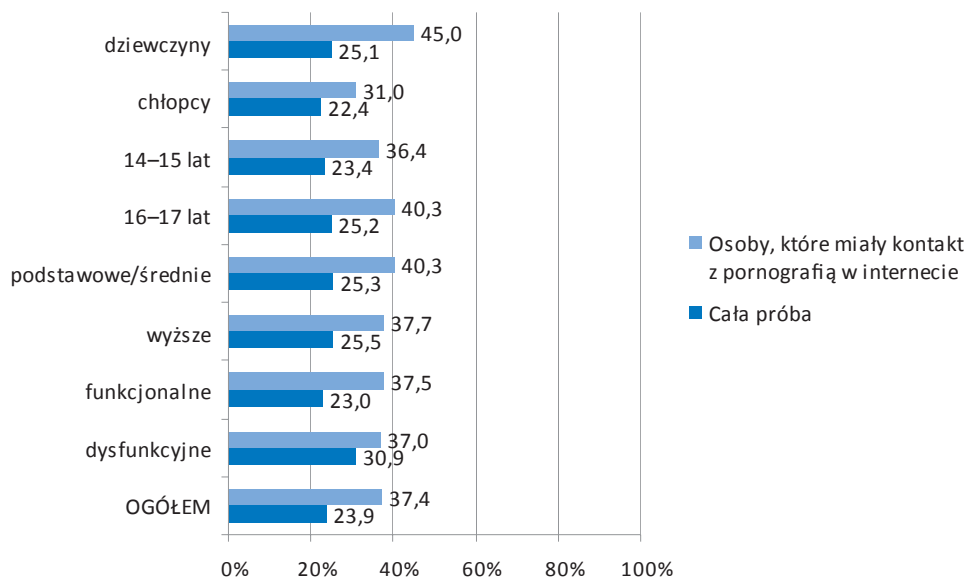
PL13: Tak z ciekawości chciałem zobaczyć, jak to wygląda. Jak ta strona wygląda, czy... (chłopiec, 15 lat)

O tym, że niektóre nastolatki mogą wchodzić na strony zawierające treści pornograficzne z własnej woli, świadczą wyniki badań, w których badano niechciany kontakt z pornografią. Takie badanie przeprowadzono m.in. w Stanach Zjednoczonych. Wynika z niego, że ofiarami takiego niechcianego kontaktu jest mniej więcej jedna czwarta nastolatków (Jones i in., 2012). Właśnie tyle (23,9%) polskich nastolatków negatywnie oceniło swoje doświadczenie kontaktu z pornografią w internecie (co stanowiło 37,4% tych, którzy w ogóle mieli taki kontakt w ciągu ostatniego roku; wykres 10). Zdecy-

dowanie częściej to dziewczynki deklarowały, że oglądanie obrazów, zdjęć lub filmów związanych z seksem budziło w nich niemiłe odczucia (45,0% do 31,0% wśród osób, które miały kontakt z pornografią w internecie, $p < 0,01$). Podobne odsetki otrzymano przy odpowiedzi na pytanie, jak bardzo młodzi ludzie przejęli się niepokojącą sytuacją związaną z kontaktem z pornografią w internecie (wykres 11).

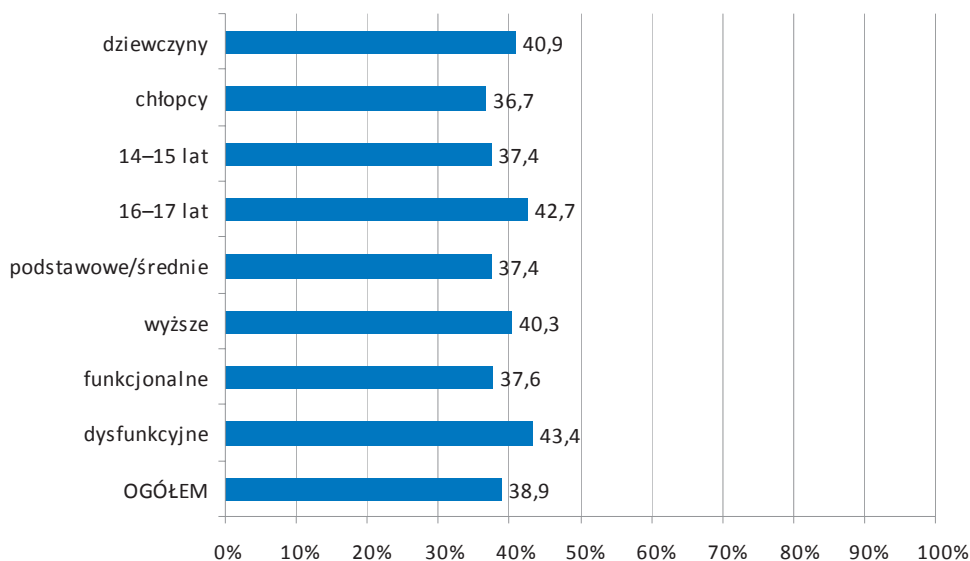
Z badania wynika więc, że, z jednej strony, część nastolatków może szukać treści pornograficznych w internecie, głównie starsi chłopcy oraz dysfunkcyjni użytkownicy sieci, inni zaś mogą na nie trafiać nieumyślnie (por. Cameron, 2005). Jednak dla dużej grupy młodych ludzi kontakt z tego typu treściami jest niepokojący. Potwierdzają to także dane z badania EU Kids Online, gdzie za najbardziej niepokojące dla młodzieży w internecie zostały uznane właśnie treści pornograficzne (Livingston, Kirwil, Ponton, Staksrud, 2013).

Wykres 10. Reakcja na kontakt z pornografią w internecie — niepokój.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Wykres 11. Nastolatki, którzy przejęły się (średnio lub bardzo) w wyniku kontaktu z pornografią w internecie.

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

5.4. Szkodliwe treści

Potencjalnie szkodliwe dla młodzieży treści dostępne w internecie to nie tylko treści pornograficzne. Są nimi także te pokazujące przemoc i nienawiść, popularyzujące różnego rodzaju używki lub pokazujące sposoby na zrobienie sobie krzywdy (sposoby na skrajne odchudzenie, samookaleczenie się czy popełnienie samobójstwa). Młodzi ludzie, jak każdy użytkownik internetu, są narażeni na kontakt z tego typu treściami, jednak w przypadku adolescentów konsekwencje mogą być dużo bardziej poważne ze względu na charakterystyczną dla tego wieku większą wrażliwość oraz większą podatnością na wpływ innych ludzi.

Ponad połowa nastolatków (54,4%) miała kontakt przynajmniej z jednym rodzajem stron zawierających potencjalnie szkodliwe treści. Nastolatki najczęściej trafiają na strony, na których znajdują się przekazy pełne nienawiści bądź agresywne ataki słow-

ne (40,1%), często mają kontakt w internecie z treściami na temat skrajnego odchudzenia się (w rodzaju wprowadzania się w anoreksję lub bulimie: 28,6%), doświadczeń z zażywania narkotyków (24,1%) oraz sposobów samookaleczenia się (22,3%). Niemal co ósmy nastolatek (15,6%) widział strony internetowe, na których ludzie omawiali sposoby popełniania samobójstwa (tabela 2).

Porównując te wyniki z danymi ze wszystkich krajów biorących udział w badaniu, dowiadujemy się, że polskie nastolatki najczęściej wśród nastolatków z badanych krajów mają kontakt ze wszystkimi szkodliwymi treściami poza sposobami na skrajne odchudzenie, gdzie Polska i Grecja mają podobne, najwyższe wyniki (Tsitsika i in., 2012, s. 129).

Jak widać w tabeli, dużo częściej kontakt ze szkodliwymi treściami mają dziewczyny: w przypadku sposobów samookaleczenia się

i sposobów popełniania samobójstwa dwa razy więcej dziewczyn niż chłopców widziało takie strony, a jeżeli chodzi o sposoby na skrajne odchudzenie różnica jest już niemal trzykrotna. Może to wynikać z tego, że w tym wieku dziewczyny są szczególnie wrażliwe na punkcie swojego wyglądu. Dziewczyny miały także istotnie wyższą średnią na skali lęki i depresja (jedna ze skal problemów psychospołecznych kwestionariusza samooceny⁸), co z kolei może tłumaczyć kontakt ze stronami opisującymi sposoby samookaleczenia się i popełniania samobójstwa.

Jeżeli chodzi o przekazy pełne nienawiści, to nie widać tutaj zależności związa-

nej z płcią, natomiast występuje, i tylko tutaj, istotna zależność ze względu na wiek — starsze nastolatki (16–17 lat) istotnie częściej natrafiają na tego typu strony.

Wysztalcenie rodziców różnicuje jedynie kontakt ze stronami internetowymi, na których omawiane są doświadczenia z zażywaniem narkotyków. Co może wynikać z tego, że dzieci rodziców z wyższym wykształceniem częściej sięgają po narkotyki (CBOS, 2011, s. 153).

W przypadku wszystkich typów potencjalnie szkodliwych treści istnieje silnie istotna zależność między funkcjonalnym/dysfunkcyjnym korzystaniem z internetu.

Tabela 2. Szkodliwe treści.

	Sposoby samo-okaleczenia się	Sposoby popełniania samobójstwa	Sposoby na skrajne odchudzenie	Przekazy pełne nienawiści	Doświadczenia z zażywaniem narkotyków
Cała próba	22,3	15,6	28,6	40,1	24,1
dziewczyny	28,2**	19,2**	41,5**	40,6	26,3*
chłopcy	15,7**	11,6**	14,3**	39,5	21,7*
14–15 lat	21,6	14,7	27,6	38,3*	23,7
16–17 lat	24,3	18,1	31,6	45,3*	25,3
podstawowe/ średnie	21,8	14,3	29,1	39,9	21,2**
wyższe	22,5	15,7	27,8	43,0	27,9**
funkcjonalne	19,4**	12,9**	26,2**	36,5**	21,4**
dysfunkcyjne	43,2**	34,7**	46,0**	66,8**	43,0**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Jak widać w tabeli 3, nastolatki, które miały kontakt z wszystkimi typami potencjalnie szkodliwymi treściami w internecie, uzyskują istotnie wyższe wyniki na skali „lęki i depresje”. W pewien sposób tłumaczy to, dlaczego trafiają one na takie strony, a także zależność między kontaktem z tego typu

stronami a dysfunkcyjnym korzystaniem z internetu⁹. Z drugiej strony, jest to niezwykle niepokojące, ponieważ dostęp do tego typu treści dla młodych ludzi, którzy mają problemy i sobie z nimi nie radzą, jest niezwykle niebezpieczny i może skończyć się tragicznie.

⁸ Więcej na temat kwestionariusza samooceny: *Metodologia badania EU NET ABD* w bieżącym numerze kwartalnika, s. 7–12.

⁹ Nastolatki, które dysfunkcyjnie korzystają z internetu mają istotnie wyższe wyniki na wszystkich skalach problemów psychospołecznych kwestionariusza samooceny, w tym niemal dwukrotnie wyższy na skali „leki i depresje” — por. Katarzyna Makaruk, Szymon Wójcik, *Nadużywanie internetu przez młodzież. Wyniki badania EU NET ADB* w bieżącym numerze kwartalnika, s. 35–48.

Tabela 3. Skala lęki i depresje wśród osób mającymi i niemającymi kontakt ze szkodliwymi treściami w internecie.

Strony internetowe zawierające:		Skala: lęki i depresja	
		Średnia	Odchylenie standardowe
Sposoby samookaleczania się**	tak	9,32	6,87
	nie	5,35	5,03
Sposoby popełniania samobójstwa**	tak	9,77	6,94
	nie	5,55	5,22
Sposoby na skrajne odchudzanie**	tak	8,62	6,35
	nie	5,19	5,06
Przekazy pełne nienawiści**	tak	7,76	6,18
	nie	5,17	5,13
Doświadczenia z zażywaniem narkotyków**	tak	8,35	6,58
	nie	5,54	5,23

**p<0,01

Źródło: EU NET ADB, opracowanie własne.

Niektórzy młodzi ludzie są świadomi, że tego typu treści nie powinny być powszechnie dostępne dla ludzi w ich wieku.

PL11: Są też strony, na których można się dowiedzieć rzeczy, których się nie powin-

no wiedzieć. To są strony... kiedyś patrzyłem. Jak się można naćpać domowym sposobem. Takie są różne rzeczy, które nie służą dobrze młodzieży w moim wieku. (chłopiec, 15 lat)

6. Wnioski

Zagrożenia związane z korzystaniem z internetu dotyczą przede wszystkim dostępu do treści nieodpowiednich dla młodych ludzi (pornograficznych, zawierających przekazy pełne przemocy lub inne potencjalnie szkodliwe treści) — ma do nich dostęp ponad połowa nastolatków. Szczególnie ważne jest zwrócenie uwagi na korelację między dostępem do takich treści, jak sposoby popełniania samobójstwa czy samookaleczania się, doświadczenia z narkotykami a problemami psychospołecznymi młodzieży (lęki i depresja) — te treści mogą wtedy stać się realnie bardzo szkodliwe i niebezpieczne. Najbardziej narażone są w tym przypadku dziewczyny.

Chłopcy z kolei są bardziej narażeni na niebezpieczeństwa związane ze spotyka-

niem się offline z osobami poznanymi w sieci. Ponieważ nawiązywanie kontaktu w internecie z osobami, których wcześniej nie poznało się twarzą w twarz jest już codziennością, szczególnie dla młodzieży, niezwykle ważne jest, aby edukować dzieci i młodzież na temat zagrożeń z tym związanych.

Doświadczenie bycia ofiarą agresji elektronicznej, mimo że zdarza się najrzadziej z badanych zagrożeń, powoduje wyjątkowo dużo niepokoju wśród nastolatków. Młodzi ludzie sami przyznają, że coś, co początkowo miało być żartem może łatwo przerodzić się w zrobienie komuś krzywdy. Trzeba rozmawiać z młodymi ludźmi na temat granic, których nie warto przekraczać w komunikacji internetowej.

Internet jest istotnym elementem codziennego życia każdego nastolatka, dlatego szczególnie ważne jest monitorowanie zagrożeń z nim związanych oraz edukacja dzieci i młodzieży na ten temat. Zaś

działalność edukacyjna powinna bazować na tego typu badaniach, żeby w jak najlepszy sposób odpowiadać na niezwykle szybko zmieniającą się w tym obszarze rzeczywistość.

Bibliografia

- Barlińska, J. (2009). Wpływ kontaktu zapośredniczonego przez komputer na nasilenie zachowań antyspołecznych i cyberprzemocy. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 100–118.
- Cameron, K. A., Salazar, L. F., Bernhardt, J. M., Burgess-Whitman, N., Wingood, G. M., DiClemente, R. J. (2005). Adolescents' experience with sex on the web: results from online focus groups. *Journal of Adolescence*, 28, 535–540.
- CBOS (2011). *Opinie i diagnozy nr 19. Młodzież 2010*. Warszawa: CBOS.
- Dooley, J. J., Pyżalski, J., Cross, D. (2009). Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying. A Theoretical and Conceptual Review. *Zeitschrift für Psychologie / Journal of Psychology*, 217(4), 182–188.
- Gradinger, P., Strohmeier, D., Spiel, Ch. (2009). Traditional Bullying and Cyberbullying. Identification of Risk Groups for Adjustment Problems. *Zeitschrift für Psychologie / Journal of Psychology*, 217(4), 205–213.
- Gradinger, P., Strohmeier, D., Spiel, Ch. (2010). Definition and Measurement of Cyberbullying. *Cyberpsychology. Journal of Psychological Research on Cyberspace*, 4(2), article 1.
- Grigg, D. W. (2010). Cyber-Aggression: Definition and Concept of Cyberbullying. *Australian Journal of Guidance & Counselling*, 20(2), 143–156.
- Jones, L. M., Mitchell, K. J., Finkelhor, D. (2012). Trends in Youth Internet Victimization: Findings From Three Youth Internet Safety Surveys 2000–2010. *Journal of Adolescent Health*, 50(2), 179–186.
- Kirwil, L. (2011). *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo — część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców*. Warszawa: SWPS – EU Kids Online – PL.
- Livingston, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2011). *Risk and safety on the internet: The perspective of European children*. Full Findings. London School of Economics & Political Science, London: EU Kids Online.
- Livingstone, S., Kirwil L., Ponte, C., Staksrud, E. with the EU Kids Online Network (2013). *In their own words: what bothers children online?*. London School of Economics & Political Science, London: EU Kids Online.
- Makaruk, K., Wójcik, S., & Konsorcjum EU NET ADB (2012). *EU NET ADB. Badanie nadużywania internetu przez młodzież w Polsce*, Warszawa: Fundacja Dzieci Niczyje.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L., Turner, H. (2011). Youth Internet Victimization in a Broader Victimization Context. *Journal of Adolescent Health*, 48, 128–134.
- Pyżalski, J. (2009). Agresja elektroniczna dzieci i młodzieży — różne wymiary zjawiska. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 12–26.
- Pyżalski, J. (2012). *Agresja elektroniczna i cyberbulling jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you Home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26, 277–287.

- Tsitsika, A., Janikian, M., Tzavela, E., Schoenmakers, T. M., Ólafsson, K., Halapi E., Tzavara, C., Wójcik, S., Makaruk, K., Critselis, E., Müller, K.W., Dreier, M., Holtz, S., Wölfling, K., Iordache, A., Oliaga, A., Chele, G., Macarie, G., & Richardson, C. (2012). *Internet Addictive Behaviour: Statistics and Cross-National Comparison Report Confidential, EU NET ADB.*
- Walrave, M., Heirman, W. (2009). Skutki cyberbullyingu — oskarżenie czy obrona technologii?. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 27–46.
- Wolak, J., Mitchell, K., Finkelhor, D. (2009). Czy nękanie za pośrednictwem internetu jest formą przemocy rówieśniczej? Analiza zjawiska nękania online przez znajomych rówieśników i przez sprawców znanych wyłącznie z sieci. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 57–77.
- Wojtasik, Ł. (2009a). Przemoc rówieśnicza a media elektroniczne. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 78–89.
- Wojtasik, Ł. (2009b). Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych — wprowadzenie do problematyki. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 2–11.
- Wojtasik, Ł. (2009c). Rodzice wobec zagrożeń dzieci w Internecie. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 26(1), 90–99.
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. L. (2005). Exposure to Internet Pornography among Children and Adolescents: A National Survey. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(5), 473–486.

Risks Associated with the Use of the Internet by Young People. The results of the EU NET ADB Research Project

76.4% of adolescents (14-17 years of age) in Poland have experienced at least one of the following types of threats: electronic aggression, meeting with someone met on the Internet, contact with pornography, contact with other potentially harmful content. The paper discusses the results of the EU NET ADB research project on the risks associated with the use of the Internet by young people, along with a comparison to the results of other similar studies. The study consisted of two parts: a quantitative part (questionnaires, a representative sample of adolescents) and a qualitative part (interviews).

The data shows that more than half of teenagers are recipients of content unsuitable for young people, a third of young people meet with a person met on the Internet, and one in five - was the victim of electronic aggression. This article presents the main areas of risk, and therefore the areas where it is particularly important to educate children and youth.

KEYWORDS:

ELECTRONIC AGGRESSION, CYBERBULLYING, PORNOGRAPHY, ADOLESCENTS

CYTOWANIE:

Włodarczyk, J. (2013). Zagrożenia związane z korzystaniem z internetu przez młodzież. Wyniki badania EU NET ADB. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(1), 49–68.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.